

Подальші наукові дослідження можливі у визначенні перспективних для країни напрямів розвитку з врахуванням місця країни у межах реєр-групи.

Література:

1. Горбачова О. М. Аналіз ефективності діяльності підприємств авіабудівної галузі України на сучасному етапі [Електронне видання] / О. М. Горбачова, В. М. Ковтуненко // Глобальні та національні проблеми економіки : електронне фахове видання Миколаївського нац. ун-тету ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв. – Вип. 4 (2015). – С. 427-430. – Режим доступу : <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/90.pdf>
2. Стефанків О. М. Раціоналізація природокористування в АПК та формування екологічної свідомості населення : моногр. / О. М. Стефанків, О. М. Максимович – Івано-Франківськ : Сімик, 2012. – 180 с.
3. Інноваційний потенціал України: стан, тенденції і проблеми розвитку : аналітична доповідь / Національна безпека і оборона : журнал Центру Разумкова, 2004. – № 7. – 25 с.
4. Традиційні та нетрадиційні системи енергозабезпечення урбанізованих і промислових територій України: моногр. / Г. Г. Півняк, О. С. Бешта, М. М. Табаченко та ін.; під заг. ред. Г. Г. Півняка. – Д. : Національний гірничий університет, 2013. – 333 с.
5. Офіційний сайт The World Bank. Data & Research. [Electronic Resource] – Mode of access : <http://data.worldbank.org/>
6. База даних Світового центру даних з геоінформатики та сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wdc.org.ua/uk/data>

УДК 339.923

JEL classification: F14, F60, O52

DOI: 10.20535/2307-5651.14.2017.108747

Герасимчук В.Г.

доктор економ. наук, професор

ORCID ID: 0000-0003-0674-1814

Національний технічний університет України

“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

КРАЇНИ БАЛКАНСЬКОГО РЕГІОНУ В СТРУКТУРІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

СТРАНЫ БАЛКАНСКОГО РЕГИОНА В СТРУКТУРЕ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ УКРАИНЫ

COUNTRIES OF BALKAN REGION ARE IN PATTERN OF TRADE OF UKRAINE

Розглянуто фактори впливу на розширення торговельно-економічного співробітництва України з балканськими державами. Зовнішньоекономічні зв'язки оцінюються як з позицій розширення присутності України на ринку Балканського регіону, так із позицій стратегічних намірів – посилення її впливу на ринку ЄС. Здійснено порівняльний аналіз стану соціально-економічного розвитку України та балканських держав за основними показниками. Наведено групи показників та місце України, кожної з балканських держав в Індексі процвітання країн (економіка, підприємництво, державне управління, освіта, охорона здоров'я, безпека, особисті свободи, соціальний капітал). Досліджено тенденції здійснення експортно-імпорتنних операцій між Україною та балканськими країнами. Запропоновано рекомендації щодо подальшого розвитку двосторонніх торговельно-економічних відносин. Особлива увага акцентується на необхідності вдосконалення товарної структури експорту, збільшення в ньому продукції з високою часткою доданої вартості.

Ключові слова: глобалізація, індекс процвітання країн, експортно-імпорتنні операції, конкурентоспроможність, країни балканського регіону

Рассмотрены факторы влияния на расширение торгово-экономического сотрудничества Украины с балканскими странами. Внешнеэкономические связи оцениваются как с позиций расширения присутствия Украины на рынке Балканского региона, так из позиций стратегических намерений – усилении ее влияния на рынке ЕС. Осуществлен сравнительный анализ состояния социально-экономического развития Украины и балканских государств по основным показателям. Приведены группы показателей и место Украины, каждой из балканских стран в Индексе процветания стран (экономика, предпринимательство, государственное управление, образование, здравоохранение, безопасность, личные свободы, социальный капитал). Исследованы тенденции осуществления экспортно-импортных операций между Украиной и балканскими странами. Предложены рекомендации относительно дальнейшего развития двусторонних торгово-экономических отношений. Особое внимание акцентируется на необходимости совершенствования товарной структуры экспорта, увеличении в нем продукции с высокой долей добавленной стоимости.

Ключевые слова: глобализация, индекс процветания стран, экспортно-импортные операции, конкурентоспособность, страны балканского региона

The factors of influence are considered on expansion of trade and economic collaboration of Ukraine with the Balkan states. External economic copulas are estimated both from positions of expansion of presence of Ukraine to the market of the Balkan region and from positions of strategic intentions – strengthening of her influence to the market of EU. The comparative analysis of socio-economic development of Ukraine and Balkan states status is carried out on basic indexes. Groups over of indexes and place of Ukraine are brought, each of the Balkan states in Index of prosperity of countries (economy, enterprise, state administration, education, health protection, safety, personal freedoms and social capital). The tendencies of realization of export-import operations are investigational between Ukraine and Balkan countries. Recommendations are offered in relation to further development of bilateral trade and economic relations. The special attention is accented on the necessity of perfection of commodity structure of export, increase in him of products with high part of value-added.

Keywords: globalization, index of prosperity of countries, export-import operations, competitiveness, countries of the Balkan region

Вступ. Серед 212 країн світу, з якими Україна здійснює зовнішньоторговельні операції (2017 р.), на особливу увагу заслуговують країни балканського регіону. Головний аргумент такого твердження полягає в тому, що серед повноправних членів європейської спільноти вже є Греція, Словенія, Болгарія і Хорватія. На вступ до ЄС претендують: Македонія, Албанія, Боснія та Герцеговина, Чорногорія і Сербія. З урахуванням стратегічних намірів України щодо членства в ЄС, маємо виважено використати у своїх власних інтересах саме “балканський вектор”.

У цьому зв'язку нагадаємо висловлювання Г.Дж. Пальмерстона (1784-1865) щодо пріоритету інтересів Англії на міжнародній арені. У виступі в парламенті у 1848 р. ним було проголошено: “Тому я стверджую, що недалекоглядно вважати ту або іншу країну незмінним союзником або вічним ворогом Англії. У нас немає незмінних союзників, у нас немає вічних ворогів. Лише наші інтереси незмінні і вічні, і наш обов'язок – наслідувати їх” [1, с. 586]. Ось приклад зразкового прагматизму в зовнішній політиці, приклад жорсткого та послідовного обстоювання інтересів свого громадського класу і своєї держави. До речі, Г.Дж. Пальмерстон упродовж тривалого періоду (35 років) досить енергійно проповідував активну позицію Великобританії в її протиставленні з російським царським самодержавством за вплив на Балканах і в Європі в цілому [2]. Балканські країни завжди були і залишатимуться у сфері інтересів ключових гравців на світовій політичній та економічній арені [3, с. 105-110].

Серед визначальних факторів очікуваної ефективності торговельно-економічних зв'язків з країнами балканського: географічна близькість країн; “переплетіння” в історичному розвитку; близькість мови, релігії, традицій; значна частка населення в балканських країнах має українське коріння, а в Україні чимало проживає, наприклад, греків і болгар; наявність транспортних комунікацій; схожість структури національних економік; ідентичність проблем у сфері реформування економіки.

При розгляді багатосторонніх аспектів міжнародного торговельно-економічного співробітництва у контексті розвитку глобалізаційних та євроінтеграційних процесів досить незначним є коло авторів, які предметно займаються проблематикою саме балканських країн. Серед дослідників з “балканського” напрямку назвемо імена: І. Ангелов [4], В. Драшкович [5], В. Михайлов [6], В. Царевський [7], М. Юрчак [8]. Разом з тим, у наукових дослідженнях залишаються недостатньо розкритими проблемні питання теорії та практики економічних відносин України з державами балканського регіону.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в оцінці ефективності здійснення експортно-імпортних операцій, пошуку шляхів і методів їх активізації між Україною та державами балканського регіону.

Методологія дослідження. Теоретичною та методологічною основою наукового пошуку є діалектичний метод пізнання істини, принципи системного аналізу, методи статистичної обробки і узагальнення інформації, публікації структурних підрозділів ООН, ЄС, державної служби статистики України, дипломатичних місій, праці вітчизняних і зарубіжних авторів з проблем розвитку світової економіки, глобалізації, євроінтеграційних процесів, торговельно-економічного співробітництва з балканськими країнами.

Результати дослідження. Україна та балканські країни у світових рейтингах. В табл. 1 представлені дані, які дають можливість зіставити потенціал України та її балканських партнерів. За чисельністю населення балканські країни не входять до першої сотні світових держав (крім Греції). У сукупності потенціал ринку 9 балканських країн рівнозначний українському ринку (40, 612 млн. і 42, 481 млн. населення відповідно).

За ВВП (ПКС) Україна (49-е місце у світовому рейтингу) випереджає усі балканські країни. Що стосується показника ВВП (ПКС) на душу населення, то Україна суттєво відстає від балканських країн (113-е місце серед 185 країн світу). Близькими сусідами у рейтингу є Боснія і Герцеговина – (103-е місце), Албанія (96-е), Сербія (87-е), Македонія (85-е), Чорногорія (75-е місце). Отже, ефективність економіки, продуктивність суспільної праці у цих країнах знаходяться на досить низькому рівні.

Таблиця 1

Рейтинги балканських країн за основними показниками соціально-економічного розвитку

Країна / показники	Населення, млн.	ВВП(ПКС), \$ млрд.	ВВП(ПКС), \$ / чол.	ІЛР	Середня зарплата, €
Болгарія	7,202 (102)	137 (76)	19169 (62)	0,782 (49)	333
Греція	10,649 (84)	287 (55)	26391 (45)	0,865 (29)	704
Хорватія	4,191 (127)	91 (83)	21625 (56)	0,818 (47)	712
Словенія	2,087 (146)	64 (99)	30918 (38)	0,880 (25)	1000
Боснія і Герц-на	3,792 (130)	41 (110)	10550 (103)	0,733 (85)	422
Македонія	2,069 (147)	29 (128)	14048 (85)	0,747 (81)	346
Сербія	7,114 (103)	98 (81)	13699 (87)	0,771 (66)	436
Чорногорія	0,622 (168)	10 (153)	16016 (75)	0,802 (49)	486
Албанія	2,886 (140)	33 (123)	11304 (96)	0,733 (85)	370
Україна	42,481 (32)	340 (49)	7987 (113)	0,747 (81)	178

Примітка: Складено за доступними даними структурних підрозділів ООН

Комплексним порівняльним показником очікуваної тривалості життя, грамотності, освіти і рівня життя для країн у світі виступає Індекс людського розвитку (ІЛР). З низьким значенням даного показника Україна разом з Македонією (81-е місце у світовому рейтингу), а також з Албанією та Боснією і Герцеговиною (85-е місце) завершують першу половину світового рейтингу (усього – 188 країн). Україна разом з Болгарією “лідирують” за надзвичайно чутливим для кожного громадянина показником. Йдеться про середню місячну заробітну плату. Станом на 13.05.2016 р. Болгарія – найбідніша країна в ЄС (€333), Україна – найбідніша на європейському континенті (€178).

Одним із комбінованих показників для оцінки якості життя населення виступає Індекс процвітання країн [9]. Складається він на основі 79 показників, об'єднаних у 8 категоріях: 1) економіка; 2) підприємництво; 3) управління; 4) освіта; 5) охорона здоров'я; 6) безпека; 7) особистих свобод; 8) соціальний капітал. Саме у такій послідовності подані дані по кожній країні (табл.2).

Україна у 2015 р. зайняла 70-е місце в рейтингу процвітання, понизившись порівняно з 2014 р. на 7 позицій. Згідно з даними рейтингу, краще всього в Україні йдуть справи у сфері соціального капіталу (41-е місце). Найгірша ситуація – у сфері державного управління (118-а позиція). Україна в Індексі процвітання поступається балканським країнам-членами ЄС (Словенія – 29-е місце, Греція – 49-е, Болгарія – 51-е, Хорватія – 53-е), а також Чорногорії (60) та Македонії (65). Випереджає Україна Сербію (73), Албанію (83) та Боснію і Герцеговину (86). Детальніше зупинимося на двосторонніх торговельно-економічних відносинах України з балканськими державами.

Рейтинг балканських країн та України за сукупним Індексом процвітання–2015

Країна	Рейтинг	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8
Словенія	25	58	25	33	11	27	14	25	40
Греція	49	102	46	49	32	29	27	108	100
Болгарія	51	799	43	81	44	48	42	96	67
Хорватія	53	64	51	52	41	39	41	104	120
Чорногорія	60	112	62	69	50	60	48	76	68
Македонія	65	86	57	70	74	50	58	83	96
Україна	70	127	52	120	37	79	54	91	41
Сербія	73	121	82	77	45	55	64	59	107
Албанія	83	109	73	91	71	65	47	82	138
Боснія і Г-на	86	116	95	118	68	58	61	112	88

Примітка: Складено за [9]

Україна – Болгарія. Економіці Болгарії притаманна низька продуктивність і конкурентоспроможність на європейських і світових ринках. Істотною перешкодою для іноземних інвестицій і економічного зростання є відсутність виваженої стратегії розвитку. Розмір середньої зарплати в Болгарії в 5,5 разів менше середньої зарплати в ЄС. Її рівень відстає й від середньої зарплати в інших Балканських країнах. Так, в Румунії вона вища на 21%, в Македонії – на 16,6%, в Сербії – на 35%.

Болгарія виступає одним із головних торговельних партнерів України на Балканах. Динаміка торговельного співробітництва за товарною структурою представлена у табл. 3. Товарообіг у 2008р. сягнув максимальної величини – \$1,4 млрд. В останні роки має місце падіння обсягів товарообігу. Основні товарні групи українського експорту в Болгарію: чорні метали, вугілля та кокс, механічне обладнання, машини і механізми. У складі болгарського експорту в Україну: лікарські засоби, нафтопродукти, косметична та фармацевтична продукція, полімерні та пакувальні матеріали, тютюнова сировина.

Таблиця 3

Динаміка товарообміну між Україною і Болгарією, \$млн.

Показники	2001	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Товарообіг	363,7	652,2	668,9	1025,1	849,3	892,3	788,9	672,7
Експорт	298,5	543,5	450,9	755,4	568,8	591,3	550,6	419,5
Імпорт	65,2	108,7	218,0	269,7	280,5	301,0	238,3	253,2
Сальдо	233,3	434,8	232,9	485,7	288,3	290,3	312,3	166,4

Примітка: складено у даній та наступних таблицях за [10]

За даними Держкомстату України [10] і посольства України в Болгарії [11] (у даному та інших випадках використано сайти посольств України у відповідних державах – В.Г.), у 2015 р. обсяг болгарських інвестицій (акціонерний капітал) в українську економіку зріс на 56,4% і склав \$34,4 млн. В Болгарії зареєстровано близько 400 компаній з українським капіталом, в Україні діють близько 600 підприємств за участю болгарського капіталу.

Інвестиції із Болгарії в Україну спрямовані переважно у хімічну і фармацевтичну промисловість, транспортно-логістичну сферу, харчову і переробну промисловість, торгівлю. Українські інвестиції реалізуються в Болгарії в металургійному секторі, туристичному бізнесі, будівництві та торгівлі нерухомістю. Україна входить до десятки найбільших туристичних партнерів Болгарії.

Україна – Республіка Македонія. Найтісніші торговельно-економічні зв'язки у Македонії склалися з Сербією, Чорногорією, Німеччиною, Грецією, Італією, Болгарією, Хорватією, а також з Бельгією та Іспанією. Що стосується культурних і торговельних зв'язків між народами, що нині населяють Україну і Македонію, то вони сягають не одне століття. Під час багаторазових відвідин цієї невеличкої держави ми від багатьох македонців чули, наприклад, про можливе прийняття обряду хрещення київськими князями Ольгою і Володимиром в Охриді, розташованого на березу однойменного озера.

Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Македонією вже з огляду XXI ст. здійснюється в рамках Угоди про вільну торгівлю (2001р.). Упродовж 2001-20011рр. двохсторонній товарообіг товарами збільшився в 5,3 рази і досяг у 2011 р. свого максимуму – \$229,4 млн. (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка товарообміну між Україною і Республікою Македонія, \$млн.

Показники	2001	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Товарообіг	43,1	38,5	122,3	229,4	39,2	40,8	61,8	25,6
Експорт	41,8	35,9	96,0	81,8	13,0	8,1	40,5	12,9
Імпорт	1,3	2,6	26,3	147,6	26,2	32,7	21,3	12,7
Сальдо	40,5	33,3	69,7	-65,8	-13,2	-24,6	19,2	0,7

Основу українського експорту товарів до Македонії формують чорні метали, мідь і вироби з неї, реактори ядерні, котли, машини. В структурі імпорту македонських товарів в Україну переважають: тютюн та його промислові замітники, електричні машини, фармацевтична продукція, реактори ядерні, котли, машини. На 01.01.2016 р. обсяг прямих інвестицій із Македонії в економіку України склав \$1,7 млн. Найбільше інвестицій надійшло в 1990-х та на початку 2000-х років переважно в переробну промисловість, будівельну галузь та оптову торгівлю. Успішним прикладом українсько-македонського співробітництва є діяльність македонської будівельної компанії “Граніт”, яка стала переможцем міжнародного тендеру по реконструкції відрізка Стрий-Львів автомагістралі Київ-Чоп. Сума проекту склала €45 млн. Протягом 2014 р. спостерігалася тенденція з нарощування обсягу інвестицій з України в економіку Македонії. На кінець 2014 р. цей показник сягнув €21,22 млн.

Україна – Республіка Сербія. Найтісніші економічні зв'язки у Сербії склалися з Німеччиною, Італією, Росією, Румунією, Боснією і Герцеговиною (БіГ). Україна належить до 20-ти найбільших торговельних партнерів Сербії. Двостороння торгівля між країнами з 2011 р. має тенденцію до зниження (табл. 5). Основними групами експорту товарів з України до Сербії залишаються руди, шлаки та зола, чорні метали, енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки, деревина і вироби з деревини, папір та картон. Основними групами імпорту товарів із Сербії до України становили: полімерні матеріали, пластмаси, фармацевтична продукція, деревина і вироби з неї, реактори ядерні, котли, машини, апарати і механічні пристрої.

Таблиця 5

Динаміка товарообміну між Україною і Республікою Сербія, \$млн.

Показники	2001 Ю	2005 Ю	2006 С+Ч	2007 С+Ч	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Товарообіг	84	304	322	415	275	389	252	263	253	189
Експорт	61	251	250	349	199	274	125	122	112	106
Імпорт	23	53	72	66	76	115	127	141	141	83
Сальдо	38	198	178	283	123	159	-2	-19	-29	23

Примітка: складено за [11], Ю – Югославія (СФРЮ), С + Ч – Сербія і Чорногорія

Серед головних українських експортерів: “Мітал Стіл”, Полтавський ГЗК, “Запоріжсталь”, “Дніпроспецсталь”, НКМЗ, “Азовсталь”. Так, “Азовмаш” у 2010р. поставив сербському металургійному комбінату US Steel Serbia вузли вантажного обладнання для доменної печі. Станом на 01.01.2016 р. обсяг прямих інвестицій із Сербії в економіку України склав \$32,6 млн. Найбільшими інвесторами є компанії “МК Груп” і “Таркетт”. Інвестиції спрямовуються, насамперед, в сільське господарство та промисловість.

Україна – Чорногорія. Чорногорія стала незалежною державою у 2006 р. Упродовж першого десятиріччя торговельно-економічних відносин між двома країнами обсяги товарообігу є незначними і коливаються в межах \$1,5 млн. (2009 р.) – \$8,7 млн. (2012 р.) – табл. 6. Динамічно зростає обсяг послуг, які надає чорногорська сторона через туризм. За кількістю туристів до Чорногорії Україна посідає 4 місце, поступаючись Росії, Сербії, Албанії.

За структурою українського експорту до Чорногорії головними торговельними позиціями є: чорні метали, продукти перегонки нафти, олія, цукор, запасні частини до машин та механізмів, одяг, електричні пристрої, освітлювальне та холодильне обладнання, целюлозні волокна. Основні товарні групи чорногорського імпорту: запасні частини автомобілів, боєприпаси та піропатрони, алкогольні напої, паперові вироби.

Динаміка товарообігу між Україною і Чорногорією, \$млн.

Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Товарообіг	3,7	1,5	6,2	3,7	8,7	2,5	2,9	6,0
Експорт	2,7	0,5	3,9	2,6	5,7	1,4	1,8	1,1
Імпорт	1,0	1,0	2,3	1,1	3,0	1,1	1,1	4,9
Сальдо	1,7	-0,5	1,6	1,5	2,7	0,3	0,7	-3,8

За даними посольства України у Чорногорії, характерною особливістю двохсторонніх торговельно-економічних відносин є те, їх визначають, насамперед, представники малого та середнього бізнесу. Так, підприємства “Світло-сервіс” та НВП “Гегель” забезпечили постачання та інсталяцію світового обладнання для центрального храму в м. Подгориця. Фірма “Монтелор” продовжує підготовку до виробництва кондитерських виробів у м. Цетіньє. В економіку Чорногорії за останні 5 років надійшло €9,4 млн. інвестицій з України, головним чином в туризм, нерухомість та виробництво. Зростає кількість українських інвестицій, які надходять з третіх країн. Зокрема, українсько-кіпрська компанія Politropus Alternative придбала частину виробництв комбінату алюмінію м. Подгориця (на \$300 тис.). В планах власника компанії Р. Данькевича: інвестувати в розвиток ще близько \$50 млн.

Серед чинників, що потенційно можуть сприяти розвитку двосторонніх економічних зв'язків, співробітники посольства України в Чорногорії відносять: безвізовий режим; розвинуту логістику; існування економічних зон з пільговим оподаткуванням. До несприятливих чинників відносять: загальне зменшення обсягів зовнішньої торгівлі України; недооцінка українським бізнесом потенційних можливостей ринку Чорногорії; неучасть українських підприємств у виставках в країні перебування.

Україна – Боснія і Герцеговина. Економіка БіГ посідає одне з останніх місць в Європі за рівнем ВВП. Географічний розподіл зовнішньої торгівлі БіГ (2014 р.) виглядає наступним чином: країни ЄС (64,0%, Росія (5,5%), Китай (5,5%), Туреччина (3,3%), країни Америки (3,3%), африканські країни (0,8%). Важливими торговельними партнерами країни залишаються колишні республіки СФРЮ, насамперед, Хорватія, Сербія і Словенія. Що стосується економічних відносин між Україною та БіГ, то обсяги товарообігу є незначними (табл.7).

Максимум за показником товарообігу між двома країнами мав місце у 2008 р. – \$112,0 млн. З 2009 р. і донині активність у здійсненні експортно-імпортних операцій помітно знижується. Домінуючими статтями експорту з України до БіГ традиційно залишаються вироби з чорних та кольорових металів, продукція машинобудування тощо. У структурі імпорту з БіГ до України переважає фармацевтична продукція, нафта, продукти її перегонки та вугілля, товари хімічної промисловості.

Динаміка товарообігу між Україною та Боснією і Герцеговиною, \$млн.

Показники	2001	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Товарообіг	10,6	15,1	22,5	66,1	45,5	33,7	40,2	17,1
Експорт	10,5	15,1	14,9	45,5	31,4	15,0	10,8	7,4
Імпорт	0,1	-	7,6	20,6	14,0	18,7	29,3	9,7
Сальдо	10,4	15,1	7,3	24,9	17,4	-3,7	-18,5	-2,3

Україна – Республіка Словенія. Словенія – розвинена держава, з ефективною та стабільною економікою. ВВП на душу населення складає 88% від середнього значення по 28 країнам ЄС. Словенія має освічену робочу силу, розвинену інфраструктуру. Вона знаходиться на перехресті важливих транспортних шляхів. Зовнішня торгівля орієнтована, передусім, на Німеччину, Австрію, Італію, Францію та інші країни ЄС (2/3 торгових зв'язків). Обсяги зовнішньої торгівлі складають близько 120% від ВВП (експорт + імпорт).

Серед країн колишньої Югославії в 2008 р. Словенія вийшла на перше місце за обсягом товарообігу з Україною. Максимального значення товарообіг досяг у 2011 р. – \$365,6 млн. (табл.8). У подальшому обсяги взаємної торгівлі мають тенденцію до зниження. Характерним є від'ємне для України сальдо торгівлі товарами та послугами зі Словенією.

Таблиця 8

Динаміка товарообміну між Україною і Республікою Словенія, \$млн.

Показники	2001	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Товарообіг	57,3	158,0	224,2	365,6	261,4	300,5	219,6	145,2
Експорт	10,9	32,5	11,6	10,7	10,4	13,0	16,0	16,3
Імпорт	46,4	125,5	212,6	254,9	251,0	287,5	203,6	128,9
Сальдо	-35,5	-93,0	-201,0	-244,2	-240,6	-274,5	-187,6	-112,6

Головні товарні позиції в структурі українського експорту: чорні метали та вироби з них, полікарбонатові кислоти, деревина та вироби з неї. Основну частку українського імпорту зі Словенії складають: ліки та медичні препарати, побутова техніка, телефонні станції. Станом на 01.01.2016 р. обсяг прямих інвестицій зі Словенії в економіку України склали \$52,7 млн.

Україна – Хорватія. Хорватія вступила в ЄС у 2013 р., ставши 28-м його членом. Лише у 2015 р. країна вийшла із рецесії. 16,3% економічно активних хорватів – безробітні. Хорватія демонструє третій найгірший показник в ЄС після Греції та Іспанії. Співвідношення державного боргу до ВВП – 86,7%. Хорватія залишається єдиною країною ЄС, де купівельна спроможність на сьогодні нижче, ніж у 2008 р. Після Болгарії Хорватія має найслабкішу економіку в ЄС. Поліпшити ситуацію в країні повинні структурні реформи, які повільно реалізуються з-за політичних проблем.

Що стосується товарообігу між Україною та Хорватією упродовж 2001-2012 рр., то він мав тенденцію до зростання (табл. 9). З 2012 р. даний показник почав помітно скорочуватися. У структурі товарного експорту з України переважають: чорні метали та вироби з них, деревина та вироби з неї, вироби зі скла. Структура товарного імпорту до України характеризувалася переважанням обладнання для атомної енергетики, фармацевтичної продукції, полімерних матеріалів, ефірних олій.

Таблиця 9

Динаміка товарообміну між Україною і Хорватією, \$млн.

Показники	2001	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Товарообіг	36,7	80,0	83,6	104,4	109,4	80,0	87,1	41,3
Експорт	29,8	60,6	33,4	51,5	40,2	43,8	39,2	26,1
Імпорт	6,9	19,4	50,2	52,9	69,2	36,2	47,9	15,2
Сальдо	22,9	41,2	-16,8	-1,4	-29,1	6,9	-8,7	10,9

Україна – Республіка Греція. У результаті тривалої економічної кризи 2008-2013 рр., Греція уперше в практиці світових фінансових агентств втратила статус розвиненої країни. Вона повернулася до категорії країн, що розвиваються. Економічна криза триває у Греції й нині. В країні – слабкі показники експорту, рекордне безробіття, низька купівельна спроможність населення. Серед основних торговельних партнерів: Італія, Німеччина, США, Франція, Велика Британія.

Торговельно-економічні відносини між Україною і Грецією розвиваються досить стабільно (табл. 10). Аналіз складових українського експорту до Греції виявив динаміку його диверсифікації за окремими товарними позиціями. Зокрема, йдеться про зростання експорту суден, зернових культур, виробів із шкіри, друкованої продукції, паперу та картону.

Таблиця 10

Динаміка товарообігу між Україною та Грецією, \$млн.

Показники	2001	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Товарообіг	177,3	205,5	268,2	419,9	401,3	505,4	509,7	392,4
Експорт	138,4	137,8	164,1	291,2	209,3	227,9	201,2	153,8
Імпорт	38,9	67,7	104,1	128,7	192,0	277,5	308,5	238,6
Сальдо	99,5	70,1	60,0	162,5	17,2	-49,6	-107,3	-84,8

Негативний внесок у скорочення окремих українських експортних складових завдано російською агресією на сході України. Скоротилися обсяги послуг, наданих Україною грецьким споживачам, оскільки значна їх частина припадала на анексований Крим. Зокрема, це стосується обслуговування грецьких суден та екіпажів. Греція займає 12 місце (0,7% від загального обсягу) за обсягами прямих інвестицій в Україну серед країн Європи. Найбільш привабливою сферою для інвестицій залишаються фінансова діяльність та будівництво. На українському ринку функціонують грецькі банки – “Піреус Банк”, “EFG Євробанк Ергасіас”, „Альфа Банк”, „Марфін Егнатія Банк”.

Україна – Республіка Албанія. Статус кандидата в члени ЄС Албанія отримала в 2014 р. Економіка країни – одна із швидко розвиваючих у світі. Фахівці Fitch Ratings прогнозують, що у 2017 р. темп зростання ВВП Країни орлів досягне відмітки в 3,6%. Інфляція в Албанії в 2016 р. знаходиться на рівні 2,9%. Албанія входить в десятку найбезпечніших країн світу з населенням до 5 млн. Албанія попереду усіх східноєвропейських країн за рівнем життя для пенсіонерів. Завдяки своїй економічній моделі, спрямованій на зниження податків, Албанія притягує все більше іноземних інвесторів. На збереження стабільності політичного, економічного і ділового середовища може негативно вплинути наплив іммігрантів.

Географічний розподіл зовнішньої торгівлі Албанії (2014 р.) виглядає наступним чином: країни ЄС – 66,0% , Туреччина – 6,1%, Китай – 6,1%, Росія – 1,5%, країни Америки – 3,8%, країни Африки – 1,5%. Україна виступає також одним із важливих торговельних партнерів Албанії. Найбільш вдалим для українських експортерів був 2007 р. Обсяги поставок склали \$104,0 млн. Надалі обсяги товарообігу мають тенденцію до зниження (табл. 11). Відбулося певне зростання албанського імпорту (чорні метали, пластмаси, полімерні матеріали). Має місце відсутність суттєвих коливань обсягів основних складових українського експорту: добрива, чорні метали та жири й олії тваринного або рослинного походження.

Таблиця 11

Динаміка товарообміну між Україною та Республікою Албанія, \$млн.

Показники	2001	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Товарообіг	12,7	56,6	49,0	60,4	55,6	33,2	25,8	27,8
Експорт	12,2	55,5	48,3	58,5	54,2	31,8	24,5	24,9
Імпорт	0,5	1,1	0,7	1,9	1,4	1,4	1,3	2,9
Сальдо	11,7	54,4	47,6	56,6	52,8	30,4	23,2	22,0

Серед 30 українських підприємств, які співпрацюють з Албанією, за обсягами торгівлі можна виділити: ВАТ “Лукойл – Україна”, АТ “Чернівецький машинобудівний завод”, ВАТ „Міттал Стіл – Криворіжсталь”, “Запоріжсталь”, ВАТ “Стальканат”. На українському ринку діє близько 20 албанських компаній, які зайняті торгівлею чорними металами і зерновими.

Висновки. Розвинена країна – це високий рівень моралі в суспільстві, компетентність і відповідальність влади, потужний промисловий потенціал і розвинене сільське господарство, висока якість життя і чисте довкілля. Розвинена країна – це ефективне управління інноваційним розвитком. Розвинена країна – це достойне місце у міжнародному розподілі праці. Є Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” [12], інші директивні документи. У них вказано: диверсифікувати, оптимізувати, сприяти, розробити, визначити, виробити, зосередити, використати і т.д. На їх продовження має прийти: зробити, втілити у життя. Ключовою залишається проблема лідерства. Лідерство не в деклараціях, а в їх реалізації. Тоді ми не відставатимемо від світу, від Європи, а випереджатимемо події. Пріоритети України у глобалізованому світі – у кожному його куточку. Особливим таким куточком є Балканський регіон, зважаючи на історичний, мовний, релігійний і ... торговельно-економічний фактори.

Література:

1. Bourne K. Palmerstone; the Early Years 1784–1841. – London, Allen Lane, 1982. – 749 p.
2. Виноградов В.Н. Великобритания и Балканы: от Венского конгресса до Крымской войны. Монография / В. Н. Виноградов. – М.: Наука, 1985. – 336 с.
3. Герасимчук В. Г. Балканські країни в структурі зовнішньої торгівлі України / В. Г. Герасимчук // Економічний вісник НТУУ “КПІ” : збірник наукових праць. – 2011. – № 8. – С. 105–110.
4. Ангелов И. Перспективы экономического сближения Болгарии с Евросоюзом / И. Ангелов // Проблемы теории и практики управления. – 2003. – т. №5. – С. 34-40.
5. Драшкович В. Экономические отношения Сербии и Черногории: роль Евросоюза / В. Драшкович // Мировая экономика и международные отношения: МЭМО, 2003. – т. №5. – С.105-108.
6. Михайлов В.Т. Балканы как пространство проблемной наднациональной идентичности / В. Т. Михайлов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.perspektivy.info/rus/gos/balkany_kak_prostranstvo_problemoj_nadnacionalnoj_identichnosti_2014-02-21.htm.
7. Царевский В. Механизм и экономические последствия либерализации торговли в Болгарии / Владимир Царевский // Проблемы теории и практики управления. – 2004. – т. № 5. – С. 57-64.
8. Юрчак М. Потенціал впливу балканських держав на формування політики ЄС щодо України / М. Юрчак // Україна–Європа–Світ : міжнародний збірник наукових праць. – Тернопіль : ТНПУ, 2014. – Вип. 13. – С. 163–170.
9. Рейтинг стран мира по уровню процветания. Гуманитарная энциклопедия [Электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий, 2006–2016. URL: <http://gtmarket.ru/ratings/legatum-prosperity-index/info>.

10. Статистична інформація. Зовнішньоекономічна діяльність. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

11. Посольство України в Болгарії. Стан торговельно-економічних відносин та інвестиційної діяльності між Україною та Болгарією [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/bulgaria/ua/16937.htm>.

12. Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16.04.1991 № 959-XII. – Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

УДК 339.138

JEL classification: F69, O52

DOI: 10.20535/2307-5651.14.2017.108745

Дергачова В.В.

доктор економ. наук, професор
ORCID ID: 0000-0003-0317-8675

Островерха Д.В.

ORCID ID: 0000-0002-6972-1231

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО АУТСОРСИНГУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО АУТСОРСИНГА: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ В УКРАИНЕ

ROLE AND IMPORTANCE OF INTERNATIONAL OUTSOURCING: FOREIGN EXPERIENCE AND PROSPECTS OF ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE

У статті розглядаються роль та значення міжнародного аутсорсингу для зарубіжних компаній та можливі напрямки його впровадження на вітчизняних підприємствах, спираючись на досвід закордонних партнерів, а саме було розглянуто сутність поняття «аутсорсинг» та його види, виокремлено особливості виникнення аутсорсингу і його подальшого розвитку у різних країнах світу, зазначено характерні риси американської та японської моделей побудови відносин на рівні «замовник - постачальник». Також було розглянуто сучасний стан застосування аутсорсингу в Україні: рейтинг держави відповідно до інших країн, видові особливості, географічну структуру та регулювання даної діяльності вітчизняним законодавством. З огляду на проведене дослідження було проведено порівняльний аналіз використання практики аутсорсингу в різних країнах світу та України, що довів існування як спільних рис, так і відмінностей кожного регіону, що свідчать про існування впливу факторів зовнішнього середовища у межах кожної країни: економічної ситуації в цілому, структури економіки, бізнес-культури, тощо.

Ключові слова: аутсорсинг, міжнародний аутсорсинг, зовнішньоекономічна діяльність.

В статье рассматриваются роль и значение международного аутсорсинга для зарубежных компаний и возможные направления его внедрения на отечественных предприятиях, опираясь на опыт зарубежных партнеров, а именно были рассмотрены суть понятия «аутсорсинг» и его виды, выделены особенности возникновения аутсорсинга и его дальнейшего развития в разных странах мира, говорится характерные черты американской и японской моделей построения отношений на уровне «заказчик - поставщик». Также было рассмотрено современное состояние